

Feodora je bila prvi trenotek tako zavzeta od nepričakovanega položaja, da ni vedela odgovora. Osramočena si je pokrila lice v dlani, kakor stori otrok, katerega so zasačili pri prepovedanem činu.

On pa ni silil dalje vanjo. Zadovoljen, presrečen je bil s tem, kar je bil zvedel, o čemer sicer nikoli ni dvomil, dasi se mu je ona zatajevala. Z blaženim nasmehom je zaprl oči, da bi sanjal o njej, katere dušo je po dolgem času zopet združil s svojo, vedoč, da mu je vdana, čuteč, da je njegova.

(Dalje prihodnjič.)

Gojitev opere in operete v Slovencih.

Spisal Fr. Göstl.

Razvitek in gojitev glasbe je velike važnosti za narodno prosveto; zlasti je to res glede opere in operete, ki sta — v gledaliških predstavah — pristopni najširšim slojem občinstva. Slovenske glasbene gledališke predstave so se v zadnjih letih popele na nepričakovano višino. Vsakemu rodoljubu je pa tudi dolžnost, da po svoje pripomore k temu, da se nam one ohranijo ter vedno bolj izpopolnjujejo. Saj ni njih namen samo zabava, temveč pred vsem muzikalna izobrazba občinstva.

Zanimivo in poučno je zasledovanje o razvitku opernih in operetnih predstav v Slovencih, katere so tesno spojene z zgodovino slovenske dramatike sploh.¹⁾ Ločiti moramo dve dobi. Prva sega do otvoritve novega gledališča in obsega skoro izključno enodejanske spevoigre in operete; druga pa je poleg teh omogočila tudi uprizoritev velikih in priznanih opernih skladb. — Priznati treba, da so Slovenci poleg nedostatnih sredstev, maloštevilnih moči in mnogih drugih velikih neprilik, s katerimi se je morala boriti slovenska dramatika zlasti v prvi dobi, vedno storili vse, kar je bilo mogoče in primerno, ter da so se po možnosti ozirali na slovenska in slovanska dela. Z veseljem in ponosom opazamo krasni razvitek, ki je bolj in bolj viden. — Naj si stroga, pravična kritika graja marsikak nedostatek, občega napredka ne sme in ne more utajiti.

Kot prva slovenska opereta se je predstavljal »Tičnik« (glasba dr. Benj. Ipavca s tujim libretom) z velikim uspehom l. 1866. trikrat

¹⁾ Trstenjak: Slovensko gledališče.

v ljubljanski čitalnici in enkrat v gledališču. Priljubil se je Slovincem ter se udomačil na manjših odrh, a predstavljal se tudi v gledališču dne 19. dec. l. 1869., dne 6. jan. l. 1872. in (v začasnem gled. čitalniškem) dne 22. apr. l. 1888. Želeti bi bilo, da se radi svoje historične važnosti za domačo glasbo ohrani na našem odru.

»Jamska Ivanka« je najstarša slovenska opereta. Miroslav Vilhar jo je zložil prvotno kot nemško spevoigro, a l. 1850. jo je izdal slovenski. Po prireditvi Schantlovi je dosegla na slovenskem odru velik uspeh. Uprizorila se je dvakrat l. 1871., po enkrat l. 1872., 1873., 1884. Ker je skladba priznanega rodoljubnega glasbenika, in ker ji je snov zajeta iz slovenskega naroda, je vredna, da se obdrži in ohrani v repertoaru.

»Gorenjski slavček«, od deželnega odbora kranjskega nagrajena opereta Foersterjeva, zložena na libreto slovenske pesnice Lujize Pesjakove. Predstavljala se je dvakrat l. 1872. Skladatelj jo je predelal v opero, ki si izvestno pridobi še mnogo priznanja. — Dasi je Foerster po rodu Čeh, vendar ga smemo po uspešnem delovanju imenovati domačina, njegova dela pa šteti med izvirne slovenske skladbe.

»Kralj Vondra XXVI.«, pevska burka Illnerjeva, v Foersterjevi instrumentaciji. Pojavil se je prvič v čitalnici ljubljanski dne 31. dec. l. 1868. ter se pozneje večkrat predstavljal kot predpustna burka, ali pa na Silvestrov večer. Tej travestiji z znanimi opernimi napevi je bil uspeh vedno gotov. V gledališču se je uprizorila pred pustom l. 1870. in 1873.

Poleg navedenih so se uprizorila v prvi dobi¹⁾ še nekatera dela tujih skladateljev.

Adamova enodejanska opereta »Pierot in Violetta« je dosegla velik uspeh s tremi predstavami l. 1870., z eno l. 1873. in z dvema l. 1887.

Blodkova opera »V vodnjaku« se je uprizorila v letih 1889. do 1891. petkrat. Zanimivo je, da je nje dejanje, ki se opira na narodno vražo, zelo podobno dogodku, opisanemu po Valvasorju v znani knjigi: »Slava vojvodine Kranjske.« Vilj. Blodek, znamenit glasbenik češki, se je porodil l. 1834. v Pragi, bil profesor na tamošnjem konservatoriju ter je umrl blazen l. 1874.

¹⁾ Pripomniti treba, da so se po požaru ljublj. gledališča (17. febr. l. 1887.) prirejale predstave v čitalniški dvorani; upoštevati treba to pri številu istodobnih predstav, oz. ponovitev, ker je bila dvorana dostopna mnogo manjšemu številu obiskovalcev.

Brandl je rodom Čeh. Njegova opereta »Zbujeni lev« se je predstavljala prvič l. 1872. na Dunaju ter se uprizorila tudi v dvornem opernem gledališču. Na Slovenskem je dosegla trajen uspeh ter se predstavljala trikrat l. 1873., enkrat l. 1874. in šestkrat v letih 1888. do 1892.

Conradi, rojen l. 1821., umrl l. 1873., gledališki kapelnik v Berlinu, je bil zelo plodovit skladatelj operet in spevoiger, ki so bile svoj čas jako priljubljene. — Na ljubljanskem odru so se uprizorile izmed njegovih skladb: »Ljubica na strehi«, »Zaročevalna napoved na kmetih«, »Mladi kandidat«, »Na poroke večer« ali »Bekarjeve historije« in »Pri meni bodi!« — torej 5 del, ki so dosegla v letih 1871.—75. v vsem 10 predstav.

Donizettijeva opera »Marija, polkova hči,« se je predstavljala z največjim uspehom prvič l. 1840. v Parizu ter se odtod razširila po vsem svetu; ohranila se je do današnjega dne na opernih odrih, in želeli bi, da se udomači na našem odru ta ljubka komična opera. Sicer se je že l. 1878. dne 28. aprila predstavljala na slov. odru po operi posneta opereta ali vaudeville enacega imena, katero je z porabo nekaterih točk izvirne Donizettijeve godbe zložil A. Müller.

Gumbertova spevoigra »Dokler ni pravega« se je uprizorila l. 1873. in 1875. po enkrat, njegova »Skrivnost ljubezni« pa l. 1870.—74. štirikrat. Gumbert, rojen Berolinec, umrl l. 1896., je bil zelo plodovit skladatelj; zlasti je zložil obilo spevoiger, ki so bile nekdanj priljubljene, uglasil neštivilno pesmi ter si tako pridobil mnogo priznanja.

I. Hausmana iz češkega prevedena spevoigra »Pred lovsko hišo« se je uprizorila dne 5. marcija 1871. l.

Köckovo hrvaško opereto »Serežan« je uprizorilo dne 21. nov. l. 1869. kot prvo opereto dramatično društvo v Ljubljani ter jo ponovilo dne 20. marcija l. 1870.

Legouixov »Maščevalec« se je predstavljal dvakrat l. 1874., J. Löwa »Vino, ženske, petje« štirikrat l. 1871.—75. in »Noč pred ženitvijo« l. 1871. in 1872.

Offenbach, porojen l. 1819. v Kolinu ob Renu, umrl l. 1880. v Parizu, znani slavljeni skladatelj mnogih melodijoznih, a večinoma frivolnih operet, je vladal dolgo časa po vseh odrih. Hanslick¹⁾ sodi o njegovih delih, da ga izmed tekmecev nobeden ne dosegga v druženju melodijoznega talenta in dramatičnega esprita, da se mu v prvem pogledu približuje le Iv. Strauss, v drugem pa Lecoq. V njegovem de-

¹⁾ Aus dem Opernleben der Gegenwart.

lovanju loči Hanslick tri dobe: Prva obsega enodejanske spevoigre, v katerih se nam razodeva Offenbachov talent od najljubeznivejše in najskromnejše strani, druga travestije in parodije, tretja pa operete manjše muzikalne vrednosti. Slovinci so se seznanili z nekaterimi deli prve dobe, in sicer, so bile uprizorjene: »Čarobne gosli« trikrat; »Soprog pred durmi« enkrat; »Tihotapec« enkrat; »Deklica elizonska« trikrat; »Roža St. Flourska« enkrat.

Rozkošnega »Miklavž« se je uprizoril dvakrat l. 1890.

Schenk (roj. 1761, umrl 1836) je bil znan skladatelj in učitelj muzikalnega velikana Beethovna. Schenkov »Selski brivec« je bila nekdanj zelo priljubljena komična opera, v Ljubljani se je predstavljala dvakrat l. 1874.

Stöckl, zaslužni kapelnik dramat. društva, je uglasbil opereto »Čarovnica«, ki se je l. 1876. in 1877. po en pot predstavljala.

Suppé, ki se je rodil v Spletu l. 1820. in umrl na Dunaju l. 1895., je bil plodovit skladatelj priljubljenih, melodijoznih operet. Njegov »Cannebas« se je predstavljal l. 1889.—90. štirikrat.

Titl (1809—1882), rodom Čeh, si je pridobil simpatije občinstva z opereto: »Pot po nevesto«, ki se je l. 1872. dvakrat in 1888. do 1891. petkrat predstavljala.

Weidtova »Zaroka v kleti«, l. 1871.—72. dvakrat, l. 1891. enkrat.

Wurmbov »Codrillo« je doživel samo eno predstavo l. 1892.

Hrvaški skladatelj Iv. pl. Zajc je zložil, živeč na Dunaju, za Karlovo gledališče mnogo operet, ki so dosegle velik uspeh in se udomačile na mnogih odrih. Slovinci so se seznanili z njegovo »Mesečnico« dne 6. marcija l. 1875. Ta opereta je doživela v letih 1887. do 1892. sedem ponovitev. Za najboljšo opere to njegovo smatrajo igro »Mornarji na krov«, ki se je l. 1892. dvakrat predstavljala.

Pregled prve dobe nam kaže 35 glasbenih del s 103 uprizoritvami. — Razen tega so se pele v prvih letih semtertja arije iz večjih oper, l. 1892. dvakrat odlomki iz »Trubadurja« in l. 1893. iz »Puščavnikovega zvončka«.

Druga doba nam je podala (do konca sezone 1895/96) štiri ponovitve Zajčeve operete »Mornarji na krov«, eno Suppéjevega »Cannebas«, dve uprizoritvi Offenbachove »Zaroke pri svetilnicah« in dve predstavi Suppéjeve igre »Deset deklet, a za nobeno moža«, štiri ponovitve Blodkove opere: »V vodnjaku« ter celo vrsto znamenitih opernih predstav.

Izmed domačih glasbenikov sta se pojavila dva z velikima opernima skladbama. Dr. Benj. Ipavic je zložil spevoigro »Teharski plemiči« na Funtkovo besedilo; ponovila se je po 10. dec. l. 1892. šestkrat. — Na isti, nekoliko predelani libreto je uglasbil Viktor Parma opero »Urh, grof celjski«, ki je dosegla dne 15. februarja l. 1885. velik uspeh in se doslej petkrat uprizorila.

Upanje imamo, da tudi v prihodnje podajo slovenski glasbeniki svojemu narodu izvirnih umotvorov, ter da se ti udomačijo morda tudi po drugih odrih. Saj so se uprizorili Ipavčevi »Teharski plemiči« že tudi v Brnu. — Ker je že predelal A. Foerster svojega »Gorenjskega slavčka«, in ker je dogotovil Parma novo izvirno opero »Ksenija«, se je za letos nadejati uprizoritve novih domačih glasbenih del.

»Cavalleria rusticana«, ki je po svoji prvi uprizoritvi v Rimu l. 1890. nastopila zmagoslavno pot po odrih celega sveta ter hipoma proslavila mladega, nadarjenega skladatelja Mascagnija, se je uprizorila po prvi predstavi dne 8. febr. l. 1893. trinajstkrat.

Dne 4. nov. l. 1893. se je prvič uprizoril Bendlov »Stari ženin«. Ta opera znamenitega češkega skladatelja se je predstavila v vsem skupaj štirikrat.

Dne 17. dec. l. 1893. se je uprizorila ljubka Kreutzerjeva opera »Prenočišče v Granadi« ter doživela štiri predstave.

Sloveča Weberjeva opera »Čarostrelec« je uspela od 28. dec. l. 1893. počenši do deset predstav. Prvič se je predstavljala v Berlinu, l. 1821., zbudila tačas veliko navdušenost ter je še dandanes med najbolj priljubljenimi nemškimi operami.

Dne 15. febr. l. 1894. je bila pri nas prva predstava Smetanove slavne »Prodane neveste«, ki se je doslej štirinajstkrat uprizorila. Ta opera je, žal, šele v zadnjih letih raznesla slavo umrlega nesrečnega slovanskega skladatelja po širnem svetu in je tudi v Slovencih krasno uspela.

Opereta »Mamzell Nitouche« se je igrala enajstkrat; k njenemu izrednemu uspehu je največ pripomogla nje izborna predstava.

Lortzingove komične opere so imele na Nemškem precej uspeha, in nekatere so se vzdržale do dandanes, ker so se po svoji melodijski priljubljenosti občinstvu. Slovenci so se seznanili doslej le z »Oržarjem iz Wormsa« (4 predstave); a upamo, da jim še druge ne ostanejo neznane. Ona opera slavi letos petdesetletnico, odkar se je prvič uprizorila v gledališču »an der Wien«. ¹⁾

¹⁾ Kakor Lortzingove, tako se mi zde zlasti tudi mnoge francoske komične opere, ki so svojedobno bile povsod slavljene in priznane, vredne, da se uprizore na našem

Smetanov krasni »Poljub« se je uprizoril od 15. nov. l. 1894. dalje štirikrat; Flotova nekdanj toli slavljena komična opera »Marta« od 27. dec. l. 1894. dalje štirikrat, a Maillartova dražestna opera »Puščavnikov zvonček« dvakrat. Ta dela v primeri z drugimi niso tako vrlo uspela. Zato pa se je občinstvu posebno omilil Verdijev »Trubadur« ter doživel pri nas doslej 10 predstav. Premijera njegova je bila l. 1853. v Rimu. Po izredni melodijoznosti si je »Trubadur« med Verdijevimi deli stekel največjo priljubljenost, dasi nam se razodevajo baš v njem poleg mnogih vrlin tudi mnoge hibe tega mojstra.

Meyerbeerjeva »Afričanka« se je pela od 18. oktobra l. 1895. petkrat. — Dasi ima Meyerbeer mnogo nasprotnikov, vendar so si njegove glavne opere ohranile po vseh večjih odrih neizpremenjeno privlačno silo, četudi ne zbuja več istega oduševljenja kot nekdanj. — »Janko in Metka«, najnovejša opera, ki je v Nemcih dosegla velikanske uspehe, se je sicer predstavila od 7. dec. l. 1895. dalje še petkrat, vendar ni tako uspela, kakor je zaslužila. — Bizetova »Carmen«, dražestna francoska opera, je doživela od 15. dec. l. 1895. štiri predstave. — Gounodova slavna opera »Margareta in Faust« se je uprizorila od 2. febr. l. 1896. dalje petkrat. —

Te predstave in njih uspehi — število ponovitev je za naše razmere zelo veliko — so prevelikega pomena za zgodovino slovenske prosvete. Sedaj imamo v središču Slovenije opero, s kakršno se ne ponaša lahko kako drugo provincijalno mesto. Naj bi le občinstvo vedelo prav ceniti to pridobitev ter po svoji moči pripomoglo, da se vedno bolj učvrsti naš dramatični zavod. Še je dosti težav, zlasti pri ustanovitvi repertoara. Najbolj bi se morali seveda upoštevati slovenski in slovanski proizvodi, a poleg tega uprizarjati priznana in veljavna dela vseh časov in vseh narodov. Z dosledno razborito vztrajnostjo si vzgojimo, pridobimo in vzdržimo tudi zadostno število domačih pevskih moči, ki bodo kos vsaki, tudi najtežavnejši ulogi.

Občinstvo pa naj se vzgojuje in poučuje zlasti tudi po slovenskih časopisih, po vestnih kritikah, ki naj jih le-ti donajajo o veljavi in pomenu posameznih del; le tako je tudi širšim krogom zagotovljen popoln umetniški užitek.

odru, ker ne zahtevajo toliko napora kakor velike opere, a podajajo vendar občinstvu mnogo muzikalnega užitka in prijetnega razvedrila. Vodstvo slovenskega gledališča ugotovi po možnosti tudi tej potrebi in želji, kakor je tudi doslej izkušalo zadostiti raznim strujam.

